

Małgorzata Rogowska

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ROZWÓJ LOKALNY W KRAJOWEJ STRATEGII ROZWOJU REGIONALNEGO 2010-2020. REGIONY, MIASTA, OBSZARY WIEJSKIE

Streszczenie: Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego (KSRR) 2010-2020 jest nowym dokumentem strategicznym, którego celem jest efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju. Dokument ten pośrednio określa istotne zmiany, jakie powinny dokonać się w skali lokalnej, aby w pełni osiągnąć określony cel strategiczny i cele operacyjne. Zmiany te są konieczne, by lepiej funkcjonować w stale zmieniającym się, turbulentnym otoczeniu, warunkowanym w przeważającej mierze przez procesy globalne.

Słowa kluczowe: rozwój lokalny, rozwój regionalny, strategia.

1. Wstęp

We współczesnych realiach gospodarczych, określanych często mianem gospodarki informacyjnej czy gospodarki opartej na wiedzy, pojmowanie czynników rozwoju znacznie się różni do tych ujmowanych w klasycznej ekonomii, takich jak praca, ziemia i kapitał. Dziś informacja i wiedza stają się czwartym czynnikiem produkcji (obok wymienionych tradycyjnych trzech), gdyż od tworzenia nowej wiedzy, dostępu do informacji (przede wszystkim szybkości dostępu), jej przetwarzania zależy konkurencyjność podmiotów gospodarujących, a także układów terytorialnych [Gorzelałak, Smętkowski 2005, s. 17]. Mówi się wręcz o dematerializacji czynników wzrostu gospodarczego, przy czym wiedza jako nowy czynnik w znacznym stopniu zmienia pojmowanie tych już istniejących. Z uwagi na współcześnie zachodzące procesy można wskazać na kształtowanie się nowego modelu rozwoju, w którym istotną rolę odgrywają: globalizacja, innowacja i konkurencja. Triada tych zjawisk tworzy nowe uwarunkowania rozwojowe, zmienia kryteria lokalizacji, decyduje o konkurencyjności struktur terytorialnych, w tym układów lokalnych [Gorzelałak 2005, s. 63]. Szczególna rola w nowej koncepcji rozwoju przypada innowacji, która staje się najistotniejszym czynnikiem nowej gospodarki. Procesy globalizacji z kolei odciskają piętno przede wszystkim w aspekcie gospodarczym (choć także na gruncie społecznym, np. w zmianie modelu życia ludności), oznaczają bowiem swobod-

niejszy przepływ kapitałów, otwartość gospodarek, działalność korporacji transnarodowych, bardziej mobilną lokalizację produkcji. Równocześnie zaostrza się konkurencja, która przyjmuje wymiar międzynarodowy i w konsekwencji doprowadza do zmiany kształtowania się układów przestrzennych. W coraz większym stopniu zaczynają z sobą konkurować nie tylko przedsiębiorstwa, ale także miasta, regiony, gminy. Maleje tym samym znaczenie tradycyjnych związków terytorialnych na rzecz nowych form układów przestrzennych, w których hierarchiczne, zbiurokratyzowane relacje zostają zastąpione horyzontalnymi, o charakterze elastycznej specjalizacji. W tych nowych układach decydującą rolę zaczynają odgrywać metropolie, które stają się „lokomotywami wzrostu” i są w stanie rozwijać się samodzielnie [Grosse 2001, s. 61-62]. Wraz z przechodzeniem do nowego paradygmatu rozwoju następuje przewartościowanie czynników materialnych i wzrost znaczenia czynników niematerialnych, a „jedną z charakterystycznych cech wzrostu gospodarczego [...] jest wzrost udziału kapitału niematerialnego w ogólnych zasobach produkcyjnych oraz coraz szerszy udział wartości niematerialnych w produkcie narodowym brutto” [Różga Luter 2004, s. 33]. Gospodarka materialna bowiem „kurczy się” (przykładem są coraz lżejsze materiały budowlane, miniaturyzacja wyrobów czy zastępowanie treści materialnej informacją). W tak określonych uwarunkowaniach rozwoju zmienia się również pojmowanie takich kategorii, jak rozwój lokalnych czy regionalny, które są determinowane innymi czynnikami, często o charakterze unikatowym, endogenicznym.

2. Uwarunkowania rozwoju lokalnego

Wzrost zainteresowań rozwojem dokonującym się w skali lokalnej przypadł na drugą połowę XX w. (lata 60.), kiedy to na kontynencie europejskim dokonała się krytyka istniejącego wówczas modelu rozwoju (fordyzm). Narastała chęć obywateli do walki o ochronę środowiska, wartości lokalne, a także o zachowanie odrębności i różnorodności wspólnot lokalnych [Pietrzyk 1997, s. 87], co w efekcie doprowadziło do „renesansu lokalności”, rozumianego bardzo szeroko, bo w aspekcie administracyjnym, gospodarczym, społecznym. Przyczyny takiego stanu rzeczy wynikały m.in. z krytycznego nastawienia większości społeczeństw, głównie krajów rozwiniętych, do państwa opiekuńczego, opartego na centralizmie i interwencjonizmie. Skutkiem tego było narastanie dysproporcji rozwojowych w mniejszej skali i coraz większej chęci mieszkańców do stanowienia o własnym losie. Przejawem odrodzenia się lokalności było podejmowanie w różnych krajach Europy Zachodniej reform decentralizacyjnych, zmierzających do nadania większych uprawnień układowi lokalnym. Znamienne jest, że ujawniły się one jednocześnie pod rządami różnych, czasem przeciwstawnych ugrupowań politycznych. Ożywienie zainteresowania problematyką lokalną w Polsce wynikało z kilku kwestii, a mianowicie [Maik 1995, s. 111]:

- ze wzrostu konfliktów w gospodarowaniu przestrzenią;
- z poszukiwania nowych źródeł wspomagania rozwoju społeczno-gospodarczego;
- z wykorzystania cech lokalności w procesach innowacji i rozwoju ekonomicznego;
- ze znaczenia rozwoju lokalnego dla procesu transformacji systemowej w Polsce.

Tabela 1. Współczesne tendencje charakterystyczne dla funkcjonowania samorządów terytorialnych

Wyszczególnienie	Opis
Wymiar gospodarczy	zwiększa się zainteresowanie samorządów wspieraniem lokalnego rozwoju gospodarczego, a nie tylko wykonywaniem usług, za które są odpowiedzialne. Sprawy gospodarcze stają się coraz częściej centrum strategii realizowanych w skali lokalnej/regionalnej
	na zachowania samorządów wpływają również nowe procesy, w tym nowe czynniki lokalizacji (takie jak: jakość i kwalifikacja siły roboczej, jakość środowiska, jakość życia w miejscu inwestowania) czy procesy globalizacji gospodarki zmieniające skalę przestrzenną decyzji lokalizacyjnych i oddziałujące na konkurencję poszczególnych miast czy regionów o rozwój gospodarczy
	następuje zmiana instrumentów, za pomocą których samorzady próbują oddziaływać na gospodarkę – od instrumentów bezpośrednich do pośrednich, budowanych na zasadzie partnerstwa między aktorami publicznymi, prywatnymi
Wymiar polityczny	pragmatyzm w miejsce ideologii, czyli stopniowe odchodzenie od interpretacji polityki lokalnej przez pryzmat partyjny czy ideologiczny
	personalizacja zarządzania, pojawianie się silnych liderów, personalizujących władzę w j.s.t.
	spadek znaczenia polityki o charakterze klientelistycznym
	odejście od rozumienia władzy jako opartej na zależnościach hierarchicznych, zdolności do wydawania i egzekwowania poleceń na rzecz zdolności do osiągnięcia wyznaczonych celów
Wymiar zarządzania	najważniejszym elementem staje się sektor prywatny i urynkowanie; popularyzacja podejścia polegającego na porównywaniu jednostki samorządowej do firmy prywatnej
	przejmowanie przez sektor publiczny metod charakterystycznych dla sektora prywatnego, takich jak: planowanie strategiczne, planowanie finansowe, zarządzanie przez cele
	częściowe oddzielenie odpowiedzialności za usługi (należy do samorządu) od ich bezpośredniego wykonania (częściowo może je realizować podmiot prywatny)
	zwiększenie możliwości wyboru przez konsumenta usług samorządowych
	zmiana kultury organizacyjnej zmierzająca do traktowania mieszkańców przez j.s.t. jak klientów przez podmioty prywatne
	określanie wskaźników efektywności usług publicznych
	wspólne przedsięwzięcia z sektorem prywatnym, organizacjami pozarządowymi
	splaszczanie tradycyjnie hierarchicznych struktur, delegowanie zadań do jednostek pomocniczych

Źródło: [Swianiewicz 2005, s. 8 i n.].

Tabela 2. Koncepcja *local government* a *local governance* – cechy charakterystyczne

Wyszczególnienie	Samorząd <i>local government</i>	Zarządzanie lokalne <i>local governance</i>
Liczba instytucji zaangażowanych w proces rządzenia	mało	dużo
Struktura organizacyjna	hierarchiczna (wiele decyzji skupionych wokół jednej instytucji)	zdecentralizowana, brak hierarchii, fragmentacja
Sieci współpracy	nieliczne, zamknięte	rozbudowane
Międzynarodowe kontakty	minimalne	rozbudowane
Legitymizacja demokratyczna	wybory (demokracja przedstawicielska)	wybory i eksperymentowanie
Prowadzenie polityki	rutynowe	innowacje, proces uczenia się
Rola rządu centralnego	kontrola nad samorządem	większa decentralizacja, mniej bezpośrednich interwencji
Przywództwo (<i>leadership</i>)	kolegialne/klientelizm	silna rola burmistrza, charyzmatyczne przywództwo

Źródło: [John 2001, s. 17].

Na gruncie teorii ekonomii można wskazać zmianę i pojawienie się grupy endogenicznych teorii wzrostu gospodarczego jako przeciwwagi dla teorii egzogenicznych, które wzrost gospodarczy upatrywały w czynnikach zewnętrznych względem danej jednostki przestrzennej. Uwarunkowania wewnętrzne, stanowiące coraz częściej podstawę rozwoju, tkwią w układzie lokalnym i wynikają niejako ze zlokalizowanych na danym obszarze zasobów, potencjału gospodarczego i korzystnych warunków środowiskowo-przestrzennych. Jak podkreśla S. Korenik, są to wszelkie elementy mające znaczenie dla gospodarki danego obszaru, często o charakterze specyficznym, unikatowym, odpowiadającym tylko danemu układowi lokalnemu [Korenik 1999, s. 38]. Wśród licznych czynników coraz większa rola przypada czynnikowi ludzkiego, który przez dość długi czas był niedoceniany i traktowany drugoplanowo względem czynników ekonomicznych. Stanowi on podstawowy element inicjowania, organizowania, realizacji i przyspieszania procesów rozwoju społeczno-ekonomicznego w każdej skali. Istotne są również specyficzne, unikatowe wartości wykształcone przez określoną społeczność, a także tzw. nowy kapitał, określane mianem kapitału społecznego. Ów kapitał charakteryzuje się tym, że nie przynależy do danej jednostki, lecz do społeczności, a jego wartość nie jest sumą zasobów posiadanych przez jednostki, lecz opiera się na różnorodności i jakości powiązań pomiędzy członkami danej społeczności. Za R. Putnmem przez pojęcie to rozumieć należy „takie cechy organizacji społeczeństwa, jak zaufanie, normy i sieci, które mogą zwiększyć sprawność społeczeństwa, ułatwiając skoordynowane działania” [Putnam 1995, s. 258], a tym samym przyczynić się do przyspieszania procesów rozwoju społeczno-gospodarczego.

Na gruncie ekonomii można śledzić dyskusje dotyczące zasadności i możliwości ukierunkowania polityki wspierającej rozwój (w skali lokalnej bądź regionalnej) na wzmacnianie kapitału społecznego (zwłaszcza w środowisku przedsiębiorczości). We współczesnych warunkach gospodarowania proces „koopetycji”, czyli synergicznego konkurowania i współpracy, rozwoju sieci współpracy, klastrów, postrzegany jest jako jeden z istotniejszych czynników wspierających rozwój w skali lokalnej. Poniżej wskazano tendencje w funkcjonowaniu samorządów terytorialnych. Jedną z ciekawych koncepcji reprezentuje *local governance*.

3. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2010. Regiony, miasta, obszary wiejskie

Celem strategicznym polityki regionalnej, określonym w KSRR, jest efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym. KSRR ustala do 2020 r. trzy cele szczegółowe [*Krajowa Strategia...*, s. 5]:

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów.
2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych.
3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie.

Jedną z najistotniejszych kwestii, podkreślaną w KSRR, jest zwrócenie uwagi na wzmacnianie endogenicznych potencjałów wszystkich terytoriów oraz rozwijanie mechanizmów wzmacniających rozprzestrzenianie się procesów rozwojowych z dużych ośrodków miejskich na obszar całego regionu. Wsparcie polityki regionalnej ma więc na celu rozwijanie wewnętrznych czynników wzrostu, a nie jedynie redystrybuowanie dochodów do słabiej rozwijających się obszarów kraju, co było charakterystyczne dla XX-wiecznej polityki regionalnej. Obok działań wspomagających rozprzestrzenianie procesów rozwojowych i wykorzystanie potencjałów endogenicznych, zakłada się, że polityka regionalna powinna wspierać obszary wymagające szczególnego wsparcia procesów rozwojowych, np. obszary wiejskie, peryferyjne czy przygraniczne, na których podnoszony będzie dostęp do usług publicznych i ich jakość.

Podstawowe obszary działania KSRR zostały określone jako konkurencyjność, spójność i sprawność. Konkurencyjność oznacza, że w ramach KSRR kierunki działań polityki regionalnej będą adresowane do tych obszarów strategicznej interwencji polityki regionalnej, które dają największe szanse poprawy konkurencyjności kraju w skali międzynarodowej, czyli w pierwszej kolejności do najważniejszych obszarów miejskich. Z kolei w ramach wsparcia spójności KSRR zakłada skierowanie dodatkowego wsparcia na przeciwdziałanie marginalizacji najsłabiej rozwijających

się obszarów, które same nie są w stanie przezwyciężyć zapóźnień rozwojowych. Sprawność natomiast związana jest z systemem zarządzania rozwojem [*Krajowa Strategia...*, s. 6]. W odniesieniu do tych trzech obszarów w dwóch pierwszych nie da się osiągnąć zamierzonych celów bez zdecydowanej poprawy jakości infrastruktury.

Tabela 3. Cele KSRR 2010-2020 w odniesieniu do obszarów miejskich i wiejskich

Cele KSRR	Miasta	Obszary wiejskie
Cel 1. Konkurencyjność	<p>Wzmacnianie obszarów funkcjonalnych wszystkich ośrodków wojewódzkich</p> <p>Warszawa – ośrodek stołeczny</p> <p>Tworzenie warunków do rozprzestrzeniania procesów rozwojowych na całe regiony</p> <p>Rozwój i uzupełnianie funkcji metropolitalnych.</p> <p>Wspomaganie procesów urbanizacyjnych</p> <p>Poprawa połączeń między ośrodkami wojewódzkimi</p> <p>Integrowanie funkcjonalnych obszarów miejskich</p> <p>Wspieranie rozwoju i znaczenia miast subregionalnych</p> <p>Innowacyjność – tworzenie</p> <p>Nauka</p> <p>Umiejscowienie</p> <p>Współpraca między miastami – siecowanie</p>	<p>Tworzenie warunków do integracji funkcjonalnej zmiastami – włączenie obszarów wiejskich otaczających miasta w procesy rozwojowe</p> <p>Rozwijanie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego obszarów wiejskich</p> <p>Zwiększanie wykorzystania zasobów ludzkich – zwiększenie mobilności zawodowej i przestrzennej (w tym wahadłowej)</p> <p>Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego</p> <p>Rozwój miast powiatowych – lokalnych ośrodków rozwoju</p> <p>Tworzenie warunków do zwiększania inwestycji pozarolniczych</p> <p>Rozwój lokalny w celu poprawy jakości życia, atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej</p>
Cel 2. Spójność	<p>Wzmacnianie istniejącej sieci miast, zwłaszcza w Polsce wschodniej</p> <p>Restrukturyzacja miast tracących funkcje gospodarcze</p> <p>Rewitalizacja – jednocześnie przestrzenna, gospodarcza i społeczna</p> <p>Wzmacnianie sieci miejskiej Polski wschodniej</p>	<p>Zapóźnione obszary wiejskie – restrukturyzacja społeczna i gospodarcza i przestrzenna</p> <p>Poprawianie dostępu do usług publicznych i ich jakości</p> <p>Zwiększanie dostępu do szerokopasmowego Internetu i e-usługi</p> <p>Przeciwdziałanie wykluczeniu z procesów rozwojowych obszarów skrajnie peryferyjnych</p> <p>Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, integracja społeczna</p>
Cel 3. Sprawność	<p>Wzmacnianie strategicznego podejścia na wszystkich szczeblach</p> <p>Lepsze ukierunkowanie terytorialne środków publicznych</p> <p>Mechanizmy koordynacyjne, w tym zarządzanie wieloszczeblowe</p> <p>Budowanie kapitału społecznego przez sieci współpracy między aktorami polityki regionalnej</p>	

Źródło: [*Krajowa Strategia...*, s. 152].

Zmiana paradygmatu polityki regionalnej ma przede wszystkim polegać na:

- 1) silnym ukierunkowaniu interwencji publicznej na wzmacnianie konkurencyjności regionów oraz odblokowaniu procesów wzrostowych przez pełniejsze wykorzystanie przewag konkurencyjnych i potencjałów rozwojowych;
- 2) odejściu od modelu krótkoterminowych, odgórnie dystrybuowanych dotacji „dla najmniej uprzywilejowanych obszarów” do modelu wieloletnich, zdecentralizowanych polityk rozwojowych ukierunkowanych na wspieranie wszystkich regionów;
- 3) odejściu od rozproszonej interwencji do bardziej selektywnych (skoncentrowanych) inwestycji.

4. Kierunki zmian rozwoju lokalnego zaproponowane w KSRR

Polityka lokalna jest zawarta w każdym z celów KSRR 2010-2020. Najmocniej jednak widoczna jest w celach Spójność i Sprawność. Akcent położony jest bowiem na tworzenie tzw. modelu rozwoju społeczno-gospodarczego obejmującego centra wzrostu, a później peryferie (spójność) oraz *multi-level governance* (sprawność). Model rozwoju zaproponowany w KSRR nawiązuje do współczesnych uwarunkowań rozwojowych, o których wspomniano na wstępie. W obecnych warunkach rozwojowych motorami rozwoju kraju i poszczególnych regionów stają się duże miasta wraz z obszarami funkcjonalnymi. One bowiem są węzłami współczesnych procesów społeczno-gospodarczych, potrafią tworzyć i przyciągać najlepsze zasoby ludzkie, inwestycje w sektorach zapewniających największą produktywność, kreować innowacje i włączać się w sieci współpracy z innymi, podobnymi ośrodkami w układach międzynarodowych i krajowych. Z punktu widzenia układów lokalnych, umiejscowionych zazwyczaj poza obszarem funkcjonalnym dużej metropolii, taka polityka rodzi określone zagrożenia, dlatego istotne jest nie tylko wsparcie stałego podwyższania konkurencyjności ośrodków wzrostu, ale także kreowanie warunków do wykorzystania potencjału rozwojowego pozostałych obszarów. Mowa tutaj przede wszystkim o wsparciu walorów endogenicznych dla usprawniania procesów rozwojowych, co jest zgodne z najnowszymi teoriami rozrostu. Zgodnie z KSRR, takie wsparcie dla ośrodków subregionalnych i lokalnych będzie się odbywać przez realizację kompleksowego zestawu działań, związanych m.in. z poprawą dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich, wzmacnianiem ośrodków subregionalnych, rozwijaniem potencjału obszarów wiejskich. W strategii zakłada się, że dzięki takiemu zogniskowaniu uwagi polityki regionalnej nastąpi przenikanie zasobów z najważniejszych ośrodków wzrostu (dużych miast) do pozostałych terytoriów, w tym ośrodków o znaczeniu subregionalnym i lokalnym. Dla rozwoju regionów duże znaczenie ma, jak już wspomniano, wykorzystanie lokalnych czynników rozwojowych, specyficznych terytorialnie walorów, bardzo często niepowtarzalnych, unikatowych [*Krajowa Strategia...*, s. 94 i n.]

Zgodnie z zapisami KSRR, stymulowanie rozwoju lokalnego będzie się odbywać poprzez poprawę jakości życia, atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej. Wspierane będą działania na rzecz umacniania tożsamości lokalnych społeczności, ich aktywizacji, stymulowania inicjatyw lokalnych, aktywnej integracji w środowiskach lokalnych w celu zawiązywania partnerstwa społeczno-gospodarczego, włączania się mieszkańców i instytucji spoza sektora publicznego w zarządzanie rozwojem i zasobami lokalnymi; na wsparcie mogą też liczyć działania będące odpowiedzią na pojawiające się problemy i wyzwania gospodarcze. Istotną będzie poprawa stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz lokalnych instytucji kultury, a także poprawa jakości infrastruktury technicznej, w tym dróg lokalnych, co jest warunkiem rozwoju na poziomie lokalnym [*Krajowa Strategia...*, s. 109].

Z punktu widzenia skali lokalnej szczególnie ważne jest wsparcie kapitału społecznego, na co również zwraca się uwagę w strategii, szczególnie w zakresie włączania w procesy rozwojowe lokalnych i regionalnych interesariuszy. Dla wzrostu poziomu i jakości kapitału społecznego – który będzie kapitałem rozwojowym, opartym na wiedzy i zdolności społeczeństwa do funkcjonowania w dynamicznie zmieniającym się świecie – realizowane będą działania podnoszące poziom zaufania i zaangażowania, stanowiącego istotny warunek ożywienia współpracy, wymiany wiedzy oraz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. [*Krajowa Strategia...*, s. 113]

Inną płaszczyzną zmian, które akcentuje KSRR, jest kreowanie warunków instytucjonalno-prawnych do poprawy jakości zarządzania politykami publicznymi, w tym ich właściwe ukierunkowanie terytorialne, zapewnianie odpowiednich mechanizmów kooperacji i koordynacji w systemie wieloszczeblowego zarządzania oraz tworzenie sieci współpracy między różnymi podmiotami zaangażowanymi w realizację tej polityki, co służyć ma budowaniu kapitału społecznego i wzmocnieniu odpowiednich kompetencji i zdolności do zarządzania rozwojem. W tym systemie szczególnie nacisk kładzie się na podmioty regionalne i krajowe, jednak pełna realizacja założonych celów i optymalizacja procesów rozwojowych w przestrzeni nie może odbywać się bez uwzględnienia podmiotów lokalnych. W strategii zwraca się więc uwagę na zapewnienie ścisłej współpracy samorządu województw z samorządem lokalnym, w tym zwłaszcza z władzami miejskimi, zarówno na etapie programowania wsparcia w ramach polityki regionalnej w celu uzgodnienia wspólnych celów i kierunków działań prorozwojowych, jak i na etapie realizacji konkretnych przedsięwzięć wpisujących się w cele wyznaczane na poziomie regionalnym.

KSRR 2010-2020 wskazuje główne kierunki zmian w polityce rozwoju na szczeblu regionalnym. Pośrednio eksponuje także to, co powinno się zmienić na szczeblu lokalnym, by można było lepiej realizować cele rozwojowe na wszystkich szczeblach, gdyż skala lokalna jest głównym odbiorcą procesów globalnych i na jej szczeblu realizowane są także podstawowe zadania publiczne.

Literatura

- Gorzela G., Smętkowski M., *Metropolia i jej region w gospodarce informacyjnej*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2005.
- Grosse T.G., *Wpływ procesów globalnych i integracji europejskiej na polski system polityki regionalnej*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2001, nr 1(5).
- John P., *Local Governance In Western Europe*, SAGE, London–Thousand Oak –New Delhi 2001.
- Korenik S., *Rozwój regionu ekonomicznego na przykładzie Dolnego Śląska*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 1999.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie*, http://www.mrr.gov.pl/aktualnosci/rozwoj_regionalny/Documents/Str_KSRR_13072010_word.pdf
- Maik W., *Problematyka lokalna w okresie przełomu postmodernistycznego i transformacji społeczno-ekonomicznej. Przegląd nowych ujęć kwestii lokalnej w teorii i praktyce społeczno-gospodarczej państw zachodnich*, [w:] S.L. Bagdziński, W. Maik, A. Potoczek (red.), *Polityka rozwoju regionalnego i lokalnego w okresie transformacji systemowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń 1995.
- Pietrzyk I., *Teoretyczne podstawy rozwoju lokalnego*, [w:] R. Broszkiewicz (red.), *Związki polityki gospodarczej z polityką regionalną*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 768, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 1997.
- Putnam R., *Demokracja w działaniu*, Wydawnictwo Znak, Kraków 1995.
- Różga Luter R., *Gospodarka oparta na wiedzy a rozwój regionalny na przykładzie regionu Środkowego Meksyku*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2004, nr 1(5).
- Swianiewicz P., *Nowe interpretacje teoretyczne polityki miejskiej*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2005, nr 4(22).

LOCAL DEVELOPMENT IN NATIONAL REGIONAL DEVELOPMENT STRATEGY 2010-2020. REGIONS, CITIES, RURAL AREAS

Summary: National Regional Development Strategy 2010-2020 is a new strategic document which aims at the efficient use of specific regional and territorial development potential for achieving the objectives of national development. This document identifies indirectly significant changes that should take place locally, in order to fully achieve strategic goals and operational objectives. These changes are needed for their better functioning in local communities in a changing, turbulent environment determined mainly by global processes.